

פרופ' יונתן גרוסמן

27 חטאת העדה וחטאת הנשיא

חטאת עדת ישראל ('פר העלם דבר של ציבור')

עניינה של חטאת עדת ישראל כבר נידון לעיל בדיון בחטאת כוהן משיח: מאחר שזו חטאת ציבורית היא חטאת פנימית – דמה מחטא את המשכן בפנים ובשרה אינו נאכל על ידי הכוהנים שהם עצמם מתכפרים בה, לצד העם כולו. מדרך הטבע, העיניים נשואות דווקא להבדלים הקלים שבכל זאת ישנם בין חטאת העדה לחטאת הכוהן הגדול:

”וְאִם כָּל עֵדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דְבַר מֵעֵינַי הַקֹּהֵל וַעֲשׂוּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאָשְׁמוּ. וְנוֹדְעָה הַחֲטָאתָ אֲשֶׁר חָטְאוּ עֲלֶיךָ וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פֶּר בֶּן בָּקָר לַחֲטָאת וְהִבִּיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֱהֹל מוֹעֵד. וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּר לִפְנֵי ה' וְשָׁחַט אֶת הַפֶּר לִפְנֵי ה'.”

”וְהִבִּיאוּ הַלֵּהָן הַמְּשִׁיחַ מִדַּם הַפֶּר אֶל אֱהֹל מוֹעֵד. וְטָבַל הַלֵּהָן אֶצְבְּעוֹ מִן הַדָּם וְהִזָּה שְׂבַע פְּעָמִים לִפְנֵי ה' אֶת פְּנֵי הַפְּרִכָּת. וּמִן הַדָּם יִתֵּן עַל קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר בְּאֵהֹל מוֹעֵד וְאֵת כָּל הַדָּם יִשְׁפֹךְ אֶל יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר פָּתַח אֱהֹל מוֹעֵד. וְאֵת כָּל חֲלָבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ. וְעָשָׂה לִפְרֵי כֶּאֱשֶׁר עָשָׂה לִפְרֵי הַחֲטָאת כִּן יַעֲשֶׂה לוֹ וְכִפֹּר עֲלֵהֶם הַלֵּהָן וְנִסְלַח לָהֶם. וְהוֹצִיָא אֶת הַפֶּר אֶל מְחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפֶּר הָרִאשׁוֹן חֲטָאת הַקֹּהֵל הוּא.” (ויקרא ד', יג-כא).

ההבדל (הקל) הראשון בין חטאת זו לחטאת של הכוהן הגדול הוא בהגדרת מקום הזאת הדם. בחטאת כל העדה נאמר: ”וְהִזָּה שְׂבַע פְּעָמִים לִפְנֵי ה' אֶת פְּנֵי הַפְּרִכָּת” (ז), בעוד את דם פרו של הכוהן הגדול יש להזות: ”וְהִזָּה מִן הַדָּם שְׂבַע פְּעָמִים לִפְנֵי ה' אֶת פְּנֵי פְרִכַת הַקֹּדֶשׁ” (י). אמנם מדובר באותו המקום עצמו אך משום מה, הפרוכת היא ”פרוכת הקודש” כשהכתוב עסק בפר הכוהן המשיח אך היא רק ”פרוכת” כשדנים בחטא העם כולו. ייתכן שאין זה אלא גיוון בעלמא ואין לטפול על הבדל זה שיקוף להבדל מהותי בין

החטאות, אך רש"י התייחס לכך כאל הבדל בעל משמעות:¹

”את פני הפרכת” – ולמעלה הוא אומר את פני פרוכת הקדש; משל למלך שסרחה עליו מדינה, אם מיעוטה סרחה – פמליא שלו מתקיימת; ואם כולה סרחה – אין פמליא שלו מתקיימת. אף כאן, כשחטא כהן משיח עדיין שם קדושת המקום על המקדש, משחטאו כולם, חס ושלום, נסתלקה הקדושה” (רש"י ויקרא ד', יז).

מעבר לביאור כשלעצמו, דברי רש"י מעניינים בשל שני היבטים נוספים שעולים מהם. ראשית, עולה מדבריו ההשקפה שחטאו של אדם מסכן את השראת השכינה ופוגע במשכן עצמו, ולא רק באדם החוטא. קריאה זו משתלבת בתפיסה שרואה את קורבן החטאת כמתקנת את הפגימה שנוצרה במקדש, שאותו יש לחטא ולטהר. שנית – והנחה זו אינה מובנת מאליה – לרש"י ברור שפר החטאת של כל העדה חמור יותר מהפר של הכוהן הגדול. לדבריו, המקרה של הכוהן הגדול שחטא דומה למקרה שרק מיעוט הפמליה של המלך סרחה, ואילו המקרה של חטאת העדה מקביל למקרה שהפמליה של המלך כולה חטאה ועל כן ”חס ושלום נסתלקה קדושה” וכבר לא ניתן לכנות את הפרוכת 'פרוכת הקודש'.

מצד שני, הבדל אחר בין חטאת הכוהן לחטא העם הוביל את רש"י לקריאה הפוכה. בהמשך תיאור עבודת חטאת כל העדה התורה דורשת להקטיר על גבי המזבח את חלבי הפר, אולם בניגוד לפירוט החלבים שבא בפר הכוהן המשיח, כאן מסתפקת התורה בלשון כללית: ”וְאֵת כָּל חֲלָבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ” (ד', יט). בפשטות, הכתוב מקצר בדברים שלפני כמה פסוקים כבר פורטו בהרחבה, אולם רש"י ראה בקיצור זה נתון בעל חשיבות שמלמד על פער בין שני החטאות הפנימיות:

”ואת כל חלבו ירים” – אף על פי שלא פירש כאן יותרת ושתי כליות, למדין הם מ'ועשה לפר כאשר עשה וגו'". ומפני מה לא נתפרשו בו? תנא דבי ר' ישמעאל: משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו”

(רש"י ויקרא ד', יט; על סמך בבלי, זבחים מ"א ע"ב).

1 גם הספרא התייחס להבדל זה וביקש להדגיש שמדובר בהבדל ספרותי ללא השלכות הלכתיות: ”נאמר כאן 'פני פרכת' ונאמר להלן 'פני פרכת' מה פני פרכת אמור להלן 'פני פרכת הקדש' אף פני פרכת האמור כאן פני פרכת הקדש” (ספרא, פרשת ויקרא, דיבורא דחובה, ו' ד').

ראש השעיר ושחט אתו במקום אשר ישחט את העלה לפני ה' חטאת הוא. ולקח הפהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת דמו ישפך אל יסוד מזבח העלה. ואת כל חלבו יקטיר המזבחה כחלב זבח השלמים וכפר עליו הפהן מחטאתו ונסלח לו" (ויקרא ד, כב-כו).

כפי שכבר נאמר לעיל, הדבר הראשון שמושך תשומת לב בפרשייה זו היא פתיחתה החריגה – "אשר נשיא יחטא" – שלא כשאר החטאות שנפתחות במילה "ואם". רש"י, בעקבות חז"ל, עומד על חריגה זו וביאר את משמעותה לאור הקונוטציות הלשוניות שמביאה המילה 'אשר' בכנפיה:

"לשון 'אשר' – אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל וחומר שמתחרט על זדונותיו" (רש"י ויקרא ד, כב).

לפי פירוש זה התורה נקטה לשון 'אשר' כדי לעורר אסוציאציות של 'אשרי' הדומה לו ובכל לרמוז להערכה חיובית לאותו נשיא (ולבני דורו) שמיוזמתו מודה על חטאיו, אפילו אלו שנעשו בשגגה ושלב האדם נוטה להקל בהם.³ בדרך אחרת הלך כאן ספורנו. לדעתו הביטוי 'אשר' מורה על דבר שכיח ומצוי. אין מדובר רק באפשרות היפותטית ('ואם') אלא באפשרות שסביר שתתרחש – "אשר" בדומה ל"כאשר":

"אשר נשיא יחטא" – כי אמנם זה דבר מצוי שיחטא, כאמרו 'וישמן ישורון ויבעט'"

(ספורנו ויקרא ד, כב).

הנחת היסוד של ספורנו היא שככל שאדם עולה במעלות ההנהגה והשלטון החטא רובץ לפתחו ביתר שאת. דווקא האזרח הפשוט יוכל להתגבר על תאוותיו יותר מאשר זה שחש שהעולם נתון תחת רגליו והכול עושים כרצונו. אדם כזה עלול לחטוא בשגגה, אך שגגה זו היא תוצאה של יוהרה ושל חוסר תשומת לב שמלווה את התנהלותו.

כפי שכבר הצענו, למרות שתי הצעות אלו, נדמה שהקריאה הפשוטה ביותר כאן היא שיש לחריגה זו תפקיד ספרותי. הפתיחה השונה במילה 'אשר' מחלקת את רשימת החטאות שבפרק לשתי קבוצות: חטאת הכוהן המשיח וכל העדה מזה; ונשיא ויחיד מזה. בכך נוכל לבאר גם את התוספת שנזכרת בסיום תיאור שחיטת השעיר: "חטאת הוא". סיכום זה אינו נזכר בחטאות האחרות, וייתכן שדווקא כאן צריך הכתוב להדגיש – אף שדיניה של חטאת הנשיא שונים

לפי דבריו, התורה בכוונה מקצרת ברשימת החלבים בחטאת העם בכדי להגן על כבודם, "מפני חיתתן".² אלא שמכלל הן אתה שומע לאו: מדוע התורה לא מיעטה בסירחוננו של הכוהן הגדול אלא פירטה אצלו את החלבים? ייתכן שגם רש"י נסמך על מה שכתבתי לעיל, שניתן לקצר ברשימת החלבים בחטאת השנייה מאחר שהם פורטו כבר בחטאת הראשונה, וכל מה שרש"י מתחבט בו הוא מדוע בחרה התורה לקצר אף שאין הכרח בדבר. אך גם ייתכן שמדרש זה מניח שדווקא בהקשר של כל העדה נרמזת בפסוקים החיבה המיוחדת בין ה' לעמו, ואילו על הכוהן יש כעס גדול יותר ועל כן החלבים מפורטים. אם כן, יש מעין סתירה בין דברי רש"י אלו לדבריו שהבאנו לעיל: האם חטא העם חמור יותר (ובעקבות חטאם אין הפרכת מכונה 'פרוכת הקודש'), או שמא חטאם קל יותר וחיבה יתירה משתקפת בפסוקי חטא העדה (ולכן סירחונם מוסתר)?

לאמתו של דבר, אין סתירה של ממש בין שני ההיגדים האלו, ומבעד לשניהם משתקפת העמדה המורכבת שלפנינו. מן העבר האחד, ברור שחטא כל העדה חמור יותר מחטאו של הכוהן הגדול בלבד. אבל מצד שני סדר החוטאים בפרק אינו נראה מקרי. נטיית הלב היא לראות בארגון הפרק ייצוג של חומרת החטאים, כלומר, הפרק מסודר מהמקרה החמור אל המקרה הקל. הרי ברור שהנשיא הנזכר שלישי קל מהחטאות הפנימיות המוזכרות לפניו, אך חמור יותר מאזרח פשוט שחטא שבאמת בא אחריו. הסדר שנוצר משקף את רמת החומרה של החוטא: הכוהן הגדול / כל העדה / נשיא / יחיד. לפי זה עולה שהתורה מתייחסת אל חטא הכוהן הגדול באופן חמור יותר מאשר חטא העדה כולה.

חטאת הנשיא

הפסקה השלישית בפרק, המתארת את חטאת ה'נשיא', מעבירה אותנו מהחטאות הפנימיות לחטאות החיצוניות:

"אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם. או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים. וסמך ידו על

2 הרב איתן שנדרפי הראה שגם בירושלמי (מסכת תענית, דף ח' ע"א) עולה נימה דומה: "כתוב אחד אומר 'את פני הפרכת' (כך על פי גרסת קרבן העדה במקום) וכתוב אחד אומר 'אל פני פרכת הקדש' (ויקרא ד). ר' אחא אמר איתפלגון ר' אבהו ורבנן, חד אמר: חטא הנשיא – הגדולה במקומה; חטא הציבור – אין הגדולה במקומה". סביר שהצדק עם המפרשים על אתר, המבארים 'נשיא' בהוראת הכוהן המשיח ('פרשת קרבן חטאת', מעלין בקדש ט (תשס"ה), עמ' 33-33).

3 ראו על כך גם אצל רד"צ הופמן בפירושו במקום (ויקרא, חלק א, עמ' קלב-קלג).

מכוון למלך.⁶ לעומתם ראב"ע סלל דרך אחרת בהבנת הפסוק, שהתקבלה בידי רבים ממפרשי זמננו:

"אשר נשיא יחטא – הפוך, וכן הוא: אשר יחטא הנשיא, והוא דבק אשר למעלה ואם כל עדת ישראל (יג), כאילו אמר: ואם אשר יחטא הוא נשיא שבט, או נשיא בית אב"

(אבן עזרא ויקרא ד', כב).

ראב"ע פותח את פירושו בביאור סדר המלים בפסוק ונדמה שזה עיקר מגמתו בדבריו. עם זאת, בסוף דבריו הוא מטיל פצצה של ממש, והוא עושה זאת באגביות מוחלטת: "נשיא שבט, או נשיא בית אב".⁷

דומה בעיניי שבשל שתי סיבות יש להעדיף כאן את פרשנותו של ראב"ע. ראשית, בבדיקת האזכורים של 'נשיא' במקרא מתברר שבתורה הביטוי מכוון תמיד (או כמעט תמיד) לראש שבט או ראש בית אב.⁸ הבנת 'נשיא' ככינוי למנהיג מרכזי אחד מופיע בספר יחזקאל, וגם אם יש הופעות נוספות של המלה בהוראה זו הן נדירות. ממילא, קריאה פשוטה תעדיף את המובן של ראש השבט או ראש בית האב. שנית – ולעניין דיוננו דבר זה חשוב עוד יותר: כבר עמדנו על כך שהפרק רגיש ביותר לשאלת החטא הציבורי מול החטא הפרטי. הפרק פותח בכוהן הגדול שהוא נציג האומה בעומדו מול ה', ולאחריו יש פירוט של חטא העם כולו. לפי קריאת ראב"ע נוצרת רציפות הגיונית, שגם בפתח החטאות החיצוניות – כלומר במעבר לחטאת היחיד – עוסק הכתוב תחילה בנציג המשפחה – הנשיא – שהוא ראש החמולה ומנהיגה, ואחריו עובר הכתוב ליחיד שחטא. הפרק מחולק כך באופן מדורג מעמידה ציבורית מול ה' אל העמידה הפרטית והאישית. גם אם 'נשיא' בפרשה זו הוא מלך, אפשר לתאר את המבנה באופן דומה, אך הוא פשוט יותר ומובן יותר לפי הצעת ראב"ע.

מהחטאות שראינו עד כה (ונראה להלן שכבר בשחיטה יש הבדל ביניהם), היא 'חטאת' לכל דבר – כלומר, אף לה יש כוח של חיטוי וכפרה.

בפתיחת פסקת הנשיא יש חריגה נוספת: "וְעֵשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲלֵהֶיוּ אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ בְּשִׁגְגָה וְאֲשֶׁם". הביטוי 'א-לוהיו' לא נזכר אצל החוטאים האחרים שבפרק. יפה העיר על כך רמב"ן:

"וטעם ה' א-לוהיו' – לומר כי אע"פ שהוא המלך האדון שאין עליו מורא בשר ודם, יש לו לירא מה' א-לוהיו כי הוא אדוני האדונים. וכן למען ילמד ליראה את ה' א-לוהיו' (דברים י"ז, ט), כלומר שישים אל לבו כי יש עליו עליון שהוא א-לוהיו אשר בידו נפשו וממלכתו"

(רמב"ן ויקרא ד', כב).

דווקא אצל הנשיא המורם מעם מבליט הכתוב שהוא חטא לה' א-לוהיו, ובכך הזכיר לקורא – ולנשיא עצמו – שיש שלטון גם מעליו ושגם הוא מחויב לשמור את כל מצות ה' שהוא א-לוהיו.

מהו 'נשיא'?

הנחת היסוד שלנו עד כה הייתה שהנשיא שעליו מדובר בפרק זה הוא אדם המורם מהעם, ושיש לו עמדת שלטון על העם. אך יש מקום לתהות מיהו אותו נשיא?⁴ שאלה זו מורכבת שהרי לשון 'נשיא' רומז במקרא לשתי היררכיות שונות. למלך, כמו: "וְיָדֹד עֲבָדֵי נְשִׂיא לְהֵם לְעוֹלָם" (יחזקאל ל"ז, כה), אבל ההוראה השכיחה יותר היא ראש בית אב או ראש שבט, כמו: "וַיָּבֵאוּ כָּל נְשִׂאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּדּוּ לְמִשְׁה" (שמות ט"ז, כב), או: "וּנְשִׂיא נְשִׂאֵי הַלְוִי אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן" (במדבר ג', לב). בשל דו-משמעות זו, יש פסוקים שקשה להכריע האם הם מכוונים למלך דווקא או לכל ראש שבט, כמו: "אֲלֵהֶם לֹא תִקְלַל וְנְשִׂיא בְעַמְּךָ לֹא תֹאֵר" (שמות כ"ב, כז).⁵

מיהו הנשיא שעליו מדובר בפרקנו? חז"ל הבינו שהכוונה למלך, ורד"צ הופמן תמך בדבריהם והביא כראיות לשיטתו פסוקים שונים שבהם הכינוי 'נשיא'

6 רד"צ הופמן, ויקרא, חלק א, עמ' קלג. וכן הדגיש רש"ר הירש: "לא נשיא שבט אלא הנשיא העומד בראש כלל האומה – המלך" (פירושו על אתר).

7 בקרב החוקרים המודרניים רווחת הנטייה לאמץ את עמדת ראב"ע. ראו סיכום הדברים בפירושו של הרטלי לויקרא, בסדרת WBC, עמ' 66.

8 נוח יותר לפרש גם את הפסוק שהוזכר למעלה – "וְנְשִׂיא בְעַמְּךָ לֹא תֹאֵר" (שמות כ"ב, כז) – כמכוון לראש בית האב, למנהיג החמולה, שהרי אין מלכות בשר ודם בספר שמות. עם זאת, ראב"ע עצמו דווקא הסתייג שם מקריאה זו, וראה את הפסוק כעוסק במלך: "וזה הנשיא הוא המלך הכתוב במשנה תורה" (שמות כ"ב, כז).

4 השם 'נשיא' נגזר משורש נש"א במשמעות של 'הורם מקרב אחיו לתפקידו הרם'. מאחר שיש כמה וכמה 'מורמים מעם', בדרגות שונות, קשה להכריע לאיזו רמת נשיאות מכוון כל פסוק.

5 ראו על סוגיה סבוכה זו (גם על רקע המתרחש בקרב אומות אחרות בעולם הקדום), אצל: E. A. Speiser, "Background and Function of the Biblical Nasi", CBQ 25 (1963), pp. 111–117.

עבודת הדם והקטרת הבשר

שלא כעבודת הדם בחטאות הפנימיות, דם השעיר של חטאת הנשיא אינו מוכנס פנימה אלא ניתן על המזבח החיצון. כבר ביארנו שגם תפקיד חטאת זו הוא לחטא – אלא שניתן להסתפק בחיטוי של המזבח החיצון ואין צורך לחטא את המשכן בפנים. אולם בנוסף לפער ברור זה בין סוגי החטאות יש הבדלים נוספים, קלים יותר, אך גם הם משתלבים במודל השונה של החטאות.

ראשית יש לציין את מקום השחיטה. ביחס לשני פרי החטאת הפנימית התורה דרשה שהשחיטה תיעשה "לפני ה'", ואילו שחיטת שעיר הנשיא – ובהמשך מתברר שגם חטאת היחיד – נעשית במקום שבו יש לשחוט את העולה, כלומר בצפון המזבח. השוואה מהירה תלמד עד כמה הגדרות אלו מכוונות:

פר משיח (ד)	פר כוהן (יד-טו)	פר כל העדה (כג-כד)	שעיר הנשיא (כז-כח)	שעיר היחיד (כט)
וְהִבִּיא אֶת הַפֶּר אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לְפָנָי ה'	וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פֶּר בֶּן בָּקָר לְחֻטָּאת וְהִבִּיאוּ אֹתוֹ לְפָנָי אֹהֶל מוֹעֵד	וְהִבִּיא אֶת קָרְבָּנוֹ שְׁעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים	וְהִבִּיא אֶת קָרְבָּנוֹ שְׁעִיר עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חֻטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא	
וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַפֶּר	וְסָמַכוּ זָקְנָי הָעֵדָה אֶת יָדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּר לְפָנָי ה'	עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר	וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֻטָּאת	
וְשָׁחַט אֶת הַפֶּר לְפָנָי ה'	וְשָׁחַט אֶת הַפֶּר לְפָנָי ה'	וְשָׁחַט אֹתוֹ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הָעֵלָה לְפָנָי ה'	וְשָׁחַט אֶת הַחֻטָּאת בַּמָּקוֹם הָעֵלָה	

ההבדל ניכר לעין. את פר הכוהן המשיח ואת פר כל העדה יש להביא "אל פתח אוהל מועד לפני ה'" או "לפני אהל מועד". לפתח של המשכן חטאת רבץ, ובמקום זה שאלו הובאו הפרים הבעלים סומכים את ידיהם (ובפר כל העדה מובלט גם ביחס למעשה זה שעליו להיעשות "לפני ה'"), ובמקום זה גם שוחטים – "לפני ה'". קשה להניח שרק במקרה הצירוף "לפני ה'" נעדר מכל תיאורי הבאת השעיר והשעירה של הנשיא

והיחיד. מאחר שלא נאמר להיכן בדיוק מביא הנשיא והיחיד את חטאתו, הרי שאין מקום מוגדר לסמיכת הידיים, והפער בין החטאות הפנימיות לחיצוניות בולט במיוחד בהגדרת מקום השחיטה: אצל הנשיא והיחיד יש לשחוט במקום שבו שוחטים את העולה, כלומר על ירך המזבח צפונה.

לפי חז"ל הבדלים לשוניים אלו אינם באים לידי ביטוי הלכתי. בסופו של דבר, גם על החטאות הפנימיות יש לסמוך כשהן לצד ירך המזבח צפונה, ושם שוחטים את החטאות כולן (כשאר קורבנות קודשי קודשים). אולם בפשטי המקראות ההבדל ניכר לעין.

הבדל זה הוא שיקוף נוסף של הפער בין קורבן בקר ובין קורבן צאן (עסקנו בכך בדיוננו בקורבן עולה ובזבח שלמים). גם לגבי שחיטת פר עולה נאמר: "וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבָּקָר לְפָנָי ה'" (א', ה), ואילו ביחס לשחיטת צאן עולה נאמר: "וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפְנָה לְפָנָי ה'" (א', יא). העובדה שהבדל זה קיים גם בקורבן עולה וגם בקורבן חטאת מוכיחה שלפנינו תפיסה עקרונית שונה של הקרבת הפר והקרבת הצאן. גם אם מדובר בקורבנות שונים, לפרים יש מעמד דומה בכל הקורבנות הללו – הם ניצבים תמיד מול אוהל מועד, "לפני ה'" – ואילו לצאן יש בכל הקורבנות מעמד אחר, והוא פועה לצד המזבח.

מאחר שהפרים אצלנו הם חטאות פנימיות ואילו חטאות הצאן הן חטאות חיצוניות, פער זה משתלב היטב בהמשך מסעם של הקורבנות האלו.

לצד השוואת מקום שחיטת שעיר הנשיא למקום שחיטת העולה, יש השוואה נוספת, לקורבן זבח השלמים: "וְאֵת כָּל חֲלָבֹוֹ יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ כְּחֶלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים" (כז). בזכות השוואת הקטרת חלבי השעיר להקטרת החלבים בזבח השלמים מצליח הכתוב לקצר ולא להביא שוב את רשימת החלבים כולה. עם זאת, מתאים היה להשוות את הקטרת חלבי חטאת הנשיא להקטרת החלבים בחטאת כוהן משיח שאצלו פורטו החלבים כולם (ד', ח-ט). כזכור, חטאת כל העדה באמת הושוותה לחטאת הכוהן המשיח בנקודה זו עצמה (ד', ט). מדוע להשוות את שעיר הנשיא לקורבן אחר לגמרי, ולא להשוותו לבהמה אחרת בתוך אותו קורבן עצמו? ייתכן שהתורה מעדיפה להשוות את חטאת הנשיא לקורבן צאן אחר ולא לחטאות הקודמות, שהן היו פרים. אך גם ייתכן, שיש בהשוואה לזבח השלמים קישור מהותי יותר, שהרי – כפי שכבר הערתי לעיל – גם בחטאת הכוהן המשיח שבו פורטו החלבים המוקטרים הוסיפה התורה: "כַּאֲשֶׁר יוֹרֵם מְשׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים" (ד', י). נדמה שגם כאן ממשיכה התורה במגמה להאיר את עבודת הבשר כהקרבה שיש בה פיוס ויש בה ניחוח של ידידות. גם אם עבודת הדם

מוקדשת לטיהור ולכפרה, עבודת הבשר כבר קשורה
בעמידה מחודשת וקרובה מול ה'.

מגמה זו נמשכת ביתר שאת בחטאת היחיד, ולכך
נקדיש את שיעורנו הבא.

• •
• כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולפרופ' יונתן גרוסמן •
• עורך: בנימין פרנקל, תשע"ח •
• •
• בית המדרש הוירטואלי •
• מיסודו של •
• The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash •
• <http://vbm.etzion.org.il> האתר בעברית: •
• <http://www.vbm-torah.org> האתר באנגלית: •

משרדי בית המדרש הוירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
דוא"ל: office@etzion.org.il